

Årgång 29 | Nr 2 | 2016

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen startade år 1982.

Medlemsavgiften för 2016 är 100 kr och för familjemedlemsskap är avgiften 25 kr. För detta får du möjlighet att delta i föreningens aktiviteter! Fullbetalande får dessutom *Parnassia* (2 häften om året, tillsammans minst 32 sidor).

Föreningens plusgiro: 66 29 27 -3

Styrelse 2015-2016

Ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar
Tel 070-356 46 97. E-post tomas.buren@netatonce.net

Vice ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö
Tel 0380 - 106 29. E-post margareta.edqvist@telia.com

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona
Tel 0455 - 31 17 41. E-post cotula@gmail.com

Kassör: Uno Pettersson, Vårlöksvägen 7, 352 51 Växjö
Tel 0470-751734. E-post uno_p@hotmail.com

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta
E-post per.darell@netatonce.net

Johan Blomby, Övra Källehult 11, 362 91 Tingsryd
Tel 070-327 39 61. E-post jblomby@gmail.com

Tomas Fasth, Högemålen 2, 563 91 Gränna
Tel 070-363 15 06. E-post tomasfasth@telia.com

Mats Halling, Helgsjö 2, 593 92 Västervik
Tel 0490-921 01. E-post mats.halling@hushallningssallsskapet.se

Åke Rühling, Humlekärshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn
Tel 0491 - 771 61. E-post ake.ruhling@telia.com

Nicklas Strömberg, Sågverksvägen 10, 570 84 Mörlunda
Tel 070 - 205 49 78. E-post: nicklas@syrenbacken.se

Tommy Nilsson, Villagatan 8, 570 80 Virserum
Tel 0495 - 301 31. E-post: tommy@virserum.com

Slätterblomma
Parnassia palustris

Omslagsbild: Revsvalting *Baldellia repens* vid Fullbosjön. Foto: Tomas Burén.

Gräsmarker i Jönköping

– en återinventering av ängs- och hagmarker 2015

▪ Tomas Fasth

Inledning

Jönköping, som med sina knappa 1500 kvadratkilometer landareal (med kommunens andel av Vättern uppgår totalarealen till nära 2000) är en av länets största kommuner, sträcker sig 8 mil från Västergötland vid sydvästra hörnet till Östergötland i nordost. Omfattningen av naturliga gräsmarker är ganska stor men ojämnt fördelad över arealen. 1990 gjordes en genomgång av Jönköpings ängs- och hagmarker i Naturvårdsverkets landsomfattande inventering (Å o H). Av de dryga 4000 ha gräsmarker som inventerades under detta år befanns 2400 ha, ca 60 %, vara marker med särskilda biologiska värden, dvs där det botaniska innehållet bevarats genom lång tids hävd utan alltför stor påverkan från produktionshöjande medel eller andra ingrepp. Jordbruksverket upprepade inventeringen av gräsmarker i början av 2000-talet (Å o B). Summan för Jönköping blev då ca 1500 ha.

Jönköping kommun arbetade fram ett heltäckande naturvårdsprogram (NVP) som var klart 2009 där naturvårdens intressen pekats ut. NVP innehåller en

objektskatalog där drygt 1600 särskilt värdefulla områden pekats ut. Här har objekten graderats i en fyrgradig skala utifrån deras naturvärde där de med högsta värde har tilldelats klass 1. Odlingslandskapets gräsmarker slås fast som en av fyra särskilt viktiga naturtyper. I samband med att NVP skulle revideras 2014 beslöt kommunen att samtliga gräsmarker skulle inventeras. Dels skulle gamla gräsmarksobjekt återinventeras, dels ett mindre antal nya objekt där brukaren anmält marker med särskilda värden för EU-stöd. Uppdraget att genomföra inventeringen gick till Pro Natura som också utförde ängs- och hagmarksinventeringen 1990 då undertecknad även deltog. Uppdraget att revidera NVP omfattade även kommunens mer okända våtmarker, drygt 4600 ha (lägre klassade objekt), där naturvärden skulle dokumenteras och ges aktuella gränsdragningar. Detta gjorde att inventeringen av gräsmarker drog ut på tiden till 2015.

I denna artikel ska resultatet presenteras lite närmare vad gäller gräsmarkerna. Förhoppningsvis får även våtmarkerna utrymme att presenteras i

en kommande artikel. Kunskapen även om många högre klassade objekt är ännu dålig där enbart flygbilder ligger till grund för klassningen. Därför vore det av stort intresse att öka kunskapen med fältbesök även för klass 2-objekten (tidigare har klass 3- och 4-objekt besökts) innan en sammanställning av våtmarkerna görs. Här finns ett större mörkertal vad gäller oupptäckta våtmarker vilket visades då ett 20-tal tidigare ej bedömda objekt inventerades 2015.

Jönköpings naturförhållanden

Jönköping kommun har omväxlande karaktär utifrån skillnader hos de naturgeografiska förutsättningarna. Västra delarna tillhör de nederbördsrika västra delarna av Sydsvenska höglandet där myrmarker utgör en väsentlig del av landskapet medan odlingsmarkerna är små i de glest utspridda byarna. Östra kommundelen är å andra sidan desto rikare på gräsmarker, där odlingsmarkerna i de olika byarna ofta övergår omärkligt mellan varandra. Här är klimatet torrare och floran betydligt rikare där kalkinfluensen från Östergötland är märkbar i norr.

För att lättare ge en bild av hur gräsmarkerna fördelas har kommunen delats in i fyra geografiskt åtskilda delar med skilda karaktärer omfattande fem landsortsocknar vardera. Se fig 1.

Med utgångspunkt från Vättern och centralortens läge vid södra sjöändan finns här kommunens "centrum". Öppna odlingsmarker dominerar krönlägen på västra sidan av Vättersänkan medan det i dess förlängning söderut finns breda uppodlade dalgångar. "Sydväst" omfattar de nederbördsrika delarna kring Nissadalen och även Månsarp där barrskog och våtmarker dominerar landskapet. "Sydost" bildar en del från Ödestugu i söder vid gränsen mot Vaggeryd till Svarttorp på gränsen till Aneby kommun. Grusåsar ger en särskild prägel liksom andra mjukt skulpterade terrängformer av istidens smältvatten. Allt väl synligt i ett öppet odlingslandskap. "Nordost" är delarna öster om Vättern, med andra ord Vätterbranterna, småskaligt och sönderskuret odlingslandskap mellan små bergknallar och storslagna vyer mot Vättern och Visingö. "Öa" i Vättern tillhör en egen naturgeografisk region som mer liknar Östergötlands slättbygder. Här saknas nästan naturliga gräsmarker helt. Av tradition har därför betesdjur sommartid skeppats över till Vätterstranden och så sker än idag.

Resultat

Markslag

De forna slåttermarkerna som under tidigare sekler slogs med lie har under 1900-talet omförts till betesmarker och floran förändrats mer eller mindre beroende på om produktionshöjande

Fig 1 Jönköping kommun vid Vätterns södra ände. Centralt ligger socknarna Bankeryd, Järstorp, Norra hammar, Barnarp, Rogberga och Ljungarum. Sydvästra kommundelen omfattar Bottnaryd, Mulseryd, Norra Unnaryd, Månsarp och Angerdshestra. Sydöstra hörnet består av Ödestugu, Öggestorp, Lekeryd, Järnsås och Svartorp. Nordosthörnet slutligen är Huskvarna, Hakarp, Skärstad, Ölmstad och Gränna. Kartan, som gjorts av Magdalena Agestam, är hämtad från Smålands flora.

åtgärder skett i samband med omläggningen och i den efterföljande intensiteten i betet. Bara bråckdelar sköts än idag med slåtter. Många av dessa hålls i hävd tack vare ideella föreningar eller andra informella insatser. Det finns förhållandevis många och relativt stora slåttermarker i de annars minst gräsmarksrika delarna av kommunen. Här kan nämnas Hösabo i Norra Unnaryd, Ryd i Mulseryd och Yås i Angerdshestra. Lieslåtter bör även lyftas fram

med några goda exempel från nordöstra kommundelen. I Skärstad finns en oväntad slåttermark bland äppelodlingarna mitt i Rudu där lien mejat en åkerholme årligen sedan 1970-talet. I Tolarp finns sedan ett par decennier stora arealer lieslagen ängsmark där floran är rik på ängsväxter. I Korparp nära Ölmstad sker traditionell lieslåtter av renar och slänter kring åkrar och även en större äng kring det gamla gårdsläget i Ledseryd.

Kommundel	Areal gräsmarks- objekt (ha)	Slåttermarker, antal	Slåttermarker, areal (ha)
Centralt	371	1	1,3
Sydväst	491	9	7
Sydöst	964	4	1,7
Nordöst	2282	9	5,5
SUMMA	4108	23	15

Tabell 2 Fördelningen av gräsmarker i allmänhet samt slåttermarker inom kommunen

Av tabellen ovan kan man läsa att de nästan 600 gräsmarksobjekt som har beskrivits i Jönköping omfattar drygt 4100 ha. Betesmarkerna dominerar som sagt och tyngdpunkten ligger tydligt på kommunens östra del. 79 % återfinns inom dessa delar med arealen som mått mätt.

Betesmarkerna är av varierande karaktär men överlag med stort inslag av träd av många arter. Ett 10-tal arter är regeln i de rikare östra kommundelarna, ofta med stor åldersspridning. Likaså finns här inte sällan ett artrikt buskskikt som bildar bryn mot öppnare inslag i odlingslandskapet. Ett märkbart markslag i den östra kommundelen är skogsbeten med täta trädskikt av tall *Pinus sylvestris* och gran *Picea abies* med ett påtagligt lövinslag. Betestrycket varierar och i vissa objekt har hävden upphört men karaktären av luckig olikåldrig skog med gläntor där gräsmarksväxter finns kvar. Naturvärdena är även knutna till trädskiktets äldre träd och en kontinuitet i hävden. Goda exempel på skogsbeten finns i Skärstad och Gränna där Hov, Siringe och Askarp kan framhållas. Inom kommunen finns

drygt 3000 hamlade lövträd vilka ofta har hög ålder och är viktiga värdräd för rödlistade skorplavar. 90 % av hamlingsträden finns i nordost. Gamla ekar *Quercus robur* finns spridda i stora delar av kommunen med tyngdpunkten på gods och kyrkoägda marker. Drygt 5500 skyddsvärda ekar var registrerade 2012. De två grövsta och sannolikt äldsta finns oväntat nog i väst i Bottnaryd. De två ekjättarna växer i samma hagmark i Kohult och mäter 777 och 740 cm i omkrets.

Hävd

Beteshävdén varierar givetvis och i en del objekt kan hävdén ha upphört. Har igenväxningen gått långt har som regel objektet uteslutits om inte särskilt höga värden finns knutna till exempelvis trädskiktet där värdena står sig längre än i sådana fall vad gäller fältskiktets värden. I 14 % av de redovisade objekten har hävdén helt eller delvis upphört sedan en tid.

Naturvärdesklass

Ett av syftena i revisionen av NVP var

Naturvärdesklass	klass 1	klass 2	klass 3	klass 4
Antal objekt	67	166	224	124

Tabell 3 Fördelning av naturvärdesklasser mellan objekten. Siffrorna anger antal objekt.

att följa upp objektens status där hävd och florainnehåll var avgörande kriterier. Förutom förekomsten av ängsflora fanns fokus även på insektslivet där dagfjärilar, vildbin och skalbaggar har många arter knutna till naturliga gräsmarker. Lättare att inventera och ett många gånger avgörande värdekriterium var också förekomsten av naturvärdesträd. I gräsmarker som varit ängsmark finns traktvis ofta hamlade träd, som regel ask *Fraxinus excelsior* och lind *Tilia cordata* där särskilt gamla träd av den förra kan hysa värdefull lavflora. Utöver biologiska värden kunde även kulturhistoriska och kvartärgeologiska lämningar utgöra stödkriterier till naturvärdet, likaså sociala värden som vandringsleder och närhet till tätorter.

Ovan ses fördelningen av naturvärdesklasser i tabellform. Naturvärdesklassningen blir väldigt beroende av objektsavgränsningen. I NVP skedde denna indelning utan tydliga regler. Ibland har markerna fördelade på ett 10-tal ytor i en stor by lagts under ett och samma objekt, ibland är det lika många objekt som skilda ytor i liknande byar. I vår uppföljande inventering har oftast objektsavgränsningen inte ändrats varför en viss ojämnhet föreligger i underlaget till naturvärdesklassningen.

Klass 1 är objekt av högsta naturvärde. Viktiga kriterier vid bedömningen har varit artrikedom med förekomst av rödlistade arter, kontinuitet i hävden, mångformighet, raritet avseende såväl arter som markslag, storlek, representativitet samt läget i landskapet där möjligheten till spridning underlättas av närheten till angränsande objekt.

Nedanstående översikt visar klass 1-objekten efter inventeringen 2014–15. Löpnumret är från NVP. Tidigare bedömningar syns i separata kolumner. Ä o H tog ej fasta på trädvärden som skett vid senare inventeringar vilket förklarar varför objekt med tyngdpunkt på trädbärande värden är förhållandevis lågt klassade. Det är även tydligt att gräsmarksbiotoper har fått en generell högre status under de 25 år som passerat där dessa framstår som en av kommunens främsta ansvarsbiotoper. Ett okänt antal klass 1-objekt från 2009 som inte längre håller högsta klass finns förstås bör man ha i bakhuvudet medan man betraktar tabellen. Slåttermark är ett avgörande markslag för vissa objekt. Värden utöver markfloran noteras under anmärkning. Märk väl att klass 1-objekt där värden knutna till gräsmarker utgör mindre delar har utelämnats (antalet objekt är lägre än i tabell 3).

Namn	Nummer	Areal	ÄoH 1990	NVP 2009	Anmärkning
Bondberget	11.015	40	3	1	trädvärd, Naturreservat
Kåperyd	35.005	19	1	1	
Gunnarsö	41.026	5,5	3	1	Trädvärd
Lilla Älgås	41.097	5	3	Saknas	Trädvärd
Bosarp	42.023	23	2	1	Kvartärgeologi
Ryd, Blaslätten	42.026,28	5	2	1	Slättermark
Yås	43.026	9,5	2	1	Slättermark
Svinhult	43.047	7,5	2	1	
Hösabo	44.016	7	2	1	Slättermark
Slätteryd	52.023	13	2	2	
Fageräng	61.001	6,5	2	1	ingår i storobjekt
Störestorp, Kulla	61.002	34	1	1	ingår i storobjekt
Roestorp	62.005	20	1	1	
Björnaryd, Haraldstorp	62.023	62	1	1	ingår i storobjekt
Svarttorp	62.057	14	2	1	ingår i storobjekt
Lilla Julsäng	63.020	11	3	2	
Önnarp	71.028	10	3	2	
Kättilstorp, Björstorp	71.029	15	2	1	
Hultarp rikkärr	71.041	8,5	2	1	Biotopskydd
Tolarp	71.065	2	saknas	4	Slättermark
Fingalstorp	71.072	15	1	1	
Stickelösa	71.092	10	2	1	
Landsjön strandäng	71.096	9,5	2	1	del av slättsjö
Lyckås	71.093	13	3	1	Trädvärd
Ormesnäs	83.013	8	3	2	Slättermark
Ormestorp	83.015	6	3	2	
Öland	83.023	37	1	1	Trädvärd
Hovaskog	83.024	58	3	1	
Kullen, Väderberg	83.031	35	1	1	
Gudmunderyd	83.032	28	2	1	
Korparp, Ledseryd	83.096	15	4	2	Slättermark
Vässingarp	81.001	7,5	1	1	slättermark, trädvärd
Ingefrearp	81.005	20	saknas	4	Trädvärd
Högemålen	81.069	14	4	2	
Askarp	81.185	23	saknas	2	Skogsbete
Östanå	81.206	46	skrotad	1	Trädvärd
Anneberg	81.267	13	2	1	Trädvärd
Ekeberg	81.306	7	3	1	Trädvärd

Örserum Östergård	81.319	19	2	1	Natura 2000, ingår i storobjekt
Joenstorp	81.320	12	3	1	ingår i storobjekt
Åsa	81.322	42	2	1	ingår i storobjekt
Bjällebäck	81.325	20	4	2	
Hägna	81.357	10	3	2	Trädvärd
Vretaholm	81.367	55	3	1	trädvärd, Naturreservat
Aranäs	81.390	40	3	1	Trädvärd
Övre Fattarp	81.396	8	3	1	trädvärd, Natura 2000
Kabbarp	81.440	29	1	1	Trädvärd
Kaxtorp	81.449	20	2	2	ingår i storobjekt
Tuggarp	81.464	72	1	1	trädvärd, ingår i storobjekt
Mörstorp	81.469	13	3	2	trädvärd, ingår i storobjekt
Måleskog norra	81.471	8	2	1	trädvärd, ingår i storobjekt
Kleven	81.502	8,5	1	1	trädvärd, gränsar naturreservat
Erstad kärr	82.003	12	1		Rast- och häckplats våtmarksfåglar
SUMMA		1039			

Tabell 4 Aktuella klass 1-objekt där gräsmarksvärden eller trädvärden i gräsmarker är avgörande

I 50 objekt omfattande drygt 1000 ha har alltså gräsmarker givit objektet högsta rang. Detta motsvarar 25 % av den redovisade arealen värdefull gräsmark. 1990 var det blott 8 % av redovisad areal som uppnådde klass 1 (200 ha).

Smålands flora presenterar en del av ovanstående objekt i utflyktsdelen som Parnassia-läsare säkert känner till. Av lite mer okända objekt ska här lyftas fram ett urval.

I Gränna finns stora samlade betesarealer i Tuggarp öster om E4 och vidare norrut mot Målskog, Mörstorp och Kaxtorp nära Norra Kärr. Floran

är överlag mycket rik med stort inslag av kalkgynnade arter som grusbräcka *Saxifraga tridactylites*, jordtistel *Cirsium acaule*, rödkämpar *Plantago media*, vildlin *Linum catharticum* och backsmultron *Fragaria viridis*. Ä o B uppger förekomst av Sankt Pers nycklar *Orchis mascula* men den kunde inte återfinnas trots eftersökning. Även inslaget av hamlade träd är betydelsefull med ett stort antal askar av olika ålder. Kleven ligger inte långt från ovanstående byar på krönet av Vätterförkastningen där branten nyligen blivit reservat. Betesdjur härifrån håller delar av markerna i nämnda byar i hävd. Klevens torrängsflora bjuder likaså på många kalkgynnade arter. Karaktäristiska arter är

En av kommunens större slätterängar ligger längst i sydväst i Norra Unnaryd. Rik örtflora men riklig rödsvingel antyder insådd. Foto: Tomas Fasth.

duvnäva *Geranium columbaria*, småfing-
erört *Potentilla verna*, lundtrav *Draba*
muralis, vildlin, axveronika *Veronica*
spicata och grusbräcka. Bergjohannes-
ört *Hypericum montanum* finns intill en
nydragen körväg i söder. Trädskiktet är
artrikt och innehåller många hamlade
träd av främst lind, ask och skogsalm
Ulmus glabra. Grova ihåliga oxlar *Sorbus*
intermedia är likaså vanliga. Lavfloran
bjuder på rödlistade arter på de äldsta
ädellövträden. Av kulturhistoriskt
intresse är en välbevarad kvarn som var
i drift fram till 1960/70-tal.

Inte enbart stora objekt har givits
högsta naturvärde. Tolarp i Skärstad

är exempel på motsatsen där arealerna
naturbetesmarker var så små 1990 att
de inte ens nådde minsta areal för de
objekt som skulle besökas (< 2 ha). Idag
har arealen betesmarker mångdubblats
på bekostnad av granplanteringar med
en kärna av grässvålar med längre kon-
tinuitet där stora delar slås med lie.

I sydöst finns ett storobjekt öster om
Lekeryd där mycket stora arealer betes-
mark är sammanhängande norrut mot
Svarttorp. Fortfarande finns fältgen-
tiana *Gentianella campestris* på flera håll
även om förekomsterna har blivit färre
sedan 1990-talet.

I västra kommundelen finns helt andra förutsättningar för floran vilket ger annorlunda artsammansättning i gräsmarkerna. Ett exempel är Svinhult i Angerdshestra där karaktärsarterna är krypvide *Salix repens* ssp. *repens*, stagg *Nardus stricta*, slättergubbe *Arnica montana*, sommarfibbla *Leontodon hispidus* och i ett källkärr även ängstarr *Carex hostiana* och slätterblomma *Parnassia palustris*. Här sågs plattsäv *Blysmus compressus* vid inventeringen i samband med Ä o H 1990, en ovanlig och konkurrenssvag art som antyder en mycket lång obruten hävdkontinuitet åtminstone sedan 1910-talet då belägg samlades av Hård af Segerstad. Arten sågs ej 2014 men eftersöktes inte medvetet. Om den återfinns idag är det nästan 100 år sedan den dokumenterades på platsen första gången.

Floran

Floran är förstås det som ofta väcker störst känslor hos inventeraren även om inventerarna säkert reagerat olika och likaså inte haft samma sökblick för varje alla arter. Ett 100-tal indikatorarter har eftersökts vilka är mer eller mindre tydligt gynnade av hävd i form av bete eller slåtter. Arterna missgynnas starkt av igenväxning men också av näringstillförsel vilket ger ett fåtal konkurrensstarka arter företräde (hundkäs *Anthriscus sylvestris*, hundäxing *Dactylis glomerata* m fl). Bland indikatorarterna återfinns även ett antal rödlistade arter men mer om dessa längre fram. Sökbilden har även funnits på natur-

Axveronika är en typisk art på Östra Vätterbranternas klipptorrängar i nordost. Inga fynd utanför Vätterbranterna. Foto: Olof Persson.

värdestråden där främst lavar på gamla träd eftersökts.

I nedanstående tabell har ett urval av de arter som eftersökts och påträffats valts ut. Fördelningen på de skilda delarna av kommunen framgår av de fyra första kolumnerna där samma indelning använts som i tidigare tabell. För vissa arter finns en tydlig dragning åt än eller andra hörnet av kommunen. Tydligast är skillnaden mellan Östra Vätterbranterna (NO) och delarna kring Nissan (SV) för arter som före-

drar torrängar respektive källmarker. För arter som följer grusåsars utbredning syns att dessa finns i SO. Här kan backsippa *Pulsatilla vulgaris* nämnas. Även fältgentiana har en dragning åt detta håll. Backtimjan *Thymus serpyllum* förekommer enbart på grusmaterial i väster fast i Vätterbranterna är den vanlig på Östgötasidan i Ödeshög. Slåtergubben är betydligt vanligare i de kalkfattiga södra och västra kommundelarna. Frånvaron av källmarker och strandängar i NO gör att slåtterblomman saknas här.

Eftersom en liknande inventering gjordes 1990 finns här en del jämförelser att göra. Upplägget var likartat och tyngdpunkten på fältinsatserna låg vid

båda inventeringarna på senare halvan av sommaren. Lite kommentarer till skillnader och likheter lämnas under tabellen. En viss skillnad i objektindelningen avspeglas i antalet förekomster av arterna nedan. Varje enskilt delobjekt som inventerades 1990 blev dokumenterat på vegetationstyper och indikatorarter. Det totala inventerade delobjekt 1990 var 686, därav var det 509 som blev mer noggrant inventerade på indikatorarter. Objekt där en sådan detaljgenomgång ej bedömdes meningsfull men ändå med vissa värden kvar kunde en snabbare fälthantering spara tid till objekt med rikare florainnehåll. 509 delobjekt är jämförbart med 580 objekt 2014-2015.

Art	status	NO	SO	C	SV	Totalt	Ä o H 1990
<i>Agrimonia procera</i> luktsmåborre	LC	3				3	0
<i>Agrimonia eupatoria</i> småborre		3				3	0
<i>Astragalus glycyphyllos</i> sörvedel		17	1			18	2
<i>Anthemis arvensis</i> åkerkulla	NT	22	2	1		25	
<i>Aphanes arvensis</i> storjungfrukam		2				2	0
<i>Antennaria dioica</i> kattfot		23	13	3	4	43	74
<i>Arnica montana</i> slåttergubbe	VU	32	59	21	45	156	211
<i>Bidens cernua</i> nickskära		1	1			2	0
<i>Bistorta vivipara</i> ormröt		35	4	1	16	56	29
<i>Cirsium acaule</i> jordtistel	NT	3				3	13
<i>Crepis praemorsa</i> klasefibbla	NT	19	2			21	15
<i>Dactylorhiza sambucina</i> Adam och Eva		3				3	6
<i>Orchis mascula</i> sankt Pers nycklar		1				1	0
<i>Dactylorhiza maculata</i> Jungfru Marie nycklar		26	7	4	23	60	27
<i>Draba muralis</i> lunddraba		1				1	0
<i>Dryocallis rupestris</i> trollsmultron	VU		1			1	0
<i>Erica tetralix</i> klockljung					3	3	

Örtrika torr- och friskängar dominerar Mörstorps hagmark med bland annat sommarfibbla och rödkämpar. Foto: Tomas Fasth.

Art	status	NO	SO	C	SV	Totalt	Ä o H 1990
<i>Epipactis palustris</i> kärrknipprot		1				1	0
<i>Euphrasia officinalis</i> ssp. <i>off.</i> finnögontröst	EN	2				2	3
<i>Filipendula vulgaris</i> brudbröd		93	21	4		118	85
<i>Fragaria viridis</i> backsmultron		12				12	10
<i>Gentianella campestris</i> fältgentiana	EN	2	5			7	5
<i>Gymnadenia conopsea</i> brudsporre					1	1	0
<i>Hypochaeris maculata</i> slätterfibbla	VU	40	5	3	13	61	72
<i>Helianthemum nummularium</i> solvända	NT/ VU	94	32	5	1	132	131
<i>Hypericum montanum</i> bergjohannesört	NT	1				1	0
<i>Pseudorchis albida</i> vityxne	EN					0	2
<i>Leontodon hispidus</i> sommarfibbla	NT	51	9	6	13	79	74
<i>Lychnis flos-cuculi</i> gökblomster		39	23	6	15	83	21
<i>Lathyrus sylvestris</i> backvial		6	2			8	0
<i>Laserpitium latifolium</i> spenört		4				4	0
<i>Linum catharticum</i> vildlin		9	1			10	2
<i>Lithospermum officinale</i> stenfrö	NT	1				1	0
<i>Pulsatilla vulgaris</i> backsippa	VU		12	1		13	14

Art	status	NO	SO	C	SV	Totalt	Ä o H 1990
<i>Pulsatilla vernalis</i> mosippa	EN					0	3
<i>Parnassia palustris</i> slätterblomma			6	3	6	15	17
<i>Lythrum portula</i> rödlänke	NT		2			2	0
<i>Pyrola media</i> klockpyrola				3	8	11	8
<i>Polygala vulgaris</i> jungfrulin		151	27	23	29	230	254
<i>Pedicularis sylvatica</i> granspira	NT	1		1	9	11	13
<i>Pedicularis palustris</i> kärrespira			1		2	3	
<i>Pinguicula vulgaris</i> tätört					2	2	6
<i>Platanthera bifolia</i> ssp. <i>bifolia</i> ängsnattviol	NT	3			1	4	3
<i>Plantago media</i> rödkämpar		26	1			27	26
<i>Ranunculus polyanthemos</i> backsmörblomma	NT					0	5
<i>Saxifraga tridactylites</i> grusbräcka		5				5	0
<i>Scabiosa columbaria</i> fältvädd			1			1	0
<i>Selinum carvifolia</i> krusfrö		1				1	0
<i>Silene nutans</i> backglim		6	1	1	1	9	7
<i>Thymus serpyllum</i> backtimjan	NT				4	4	6
<i>Trollius europaeus</i> smörbollar		82	19	8	7	116	97
<i>Veronica spicata</i> axveronika		27				27	19
<i>Vicia lathyroides</i> vårvicker		1				1	0
<i>Carex hostiana</i> ängsstarr	NT				6	6	13
<i>Carex pulicaris</i> loppstarr	VU		1		4	5	17
<i>Carex disticha</i> plattstarr		6				6	
<i>Carex flacca</i> slankstarr		13				13	7
<i>Blismus compressus</i> plattsäv	NT					0	2
<i>Glyceria declinata</i> blågrönt mannagräs	VU		1			1	3
<i>Phleum phleoides</i> flentimotej			1			1	3
<i>Juncus squarrosus</i> borsttåg	NT		6	4	32	42	49
<i>Triglochin palustris</i> kärresälting		6	1	1	7	15	
<i>Botrychium lunaria</i> månårsbräken	NT	8			1	9	5

Tabell 5 Ett urval indikatorarters antal förekomster i objekt. 1990 anger förekomsten delobjekt.

Att notera, ett objekt kan utgöra flera floralokaler om man tänker på floraväxteriet. Exempelvis ett av objekten för fältgentiana har flera sådana förekomster.

Det går att utläsa en hel del om arternas utbredning inom kommunen med skillnader mellan de olika delarna. Arter med västlig orientering är bl.a. backtimjan, klockljung, klockpyrola, granspira, borsttåg, lopp- och ängsstarr. Anledningen till arternas dragning mot väster skiljer sig mellan arterna. Flera av dem växer i fuktiga marker och källmiljöer som finns i större antal i denna del men också det fuktigare klimatet är en förklaring. Arter med dragning åt sydost har samband med att grusförekomster med kalkinnehåll sammanfaller med betesmarker. Detta gäller trollsmultron, backsippa och fältgentiana. Rikast gräsmarksflora finns i Östra Vätterbranterna där torrängar är vanliga med många arter som för övrigt saknas i andra delar av kommunen. Här kan nämnas axveronika, grusbräcka, jordtistel, sötvedel, backsmultron, åkerkulla och jungfrukam. Kalkhalten är här betydligt högre vilket tillsammans med det torrare klimatet och terrängen ger de rätta förutsättningarna. Närheten till Vättern ger också speciella kustlika förhållanden. Här finns arter som annars främst förekommer i kusttrakter. Exempelvis lunddraba, vårvicker, stenfrö, småborre och Adam och Eva.

Från ovanstående tabell kan jämförelser göras mellan arternas förekomster

med 25 år emellan. Märk väl att här har enbart jämförts förekomst eller ej. Fåtaliga förekomster får samma status som rikliga. Det vore möjligt att jämföra frekvenserna genom att gräva djupare med stöd av Å o H som finns i databas. Dessvärre har inte det senaste inventeringsmaterialet lagrats likadant.

En hel del arter uppvisar ingen skillnad alls. Bland dessa finns rödkämpar, jungfrulin, klockpyrola, sommarfibbla, solvända, smörbollor, klasefibbla, slätterblomma och borsttåg. Slätterfibblan visar en svag nedgång. Av mer ovanliga arter med fåtal noteringar antyder en jämförelse likaså en liten nedgång; granspira, backtimjan, fältgentiana och finnögontröst. Backsippa och ängsnattviol visar ingen minskning i tabellen men tillhör ändå de som minskat. För flertalet av de där minskningen inte synes vara så stor är det ändå fråga om en mer eller mindre stark minskning vilket blir uppenbart när man läser igenom samtliga objektbeskrivningar och finner att för många av dessa arter har eftersökningen varit förgäves. Tydligare framstår minskningen för arter som slättergubbe, kattfot, Adam och Eva, mosippa, backsmörblomma, tätört, lopp- och ängsstarr. Flertalet finns på rödlistan och fler av dem borde vara rödlistade.

Lite svårare att förklara är ökningen hos ett fåtal arter. Brudbröd, ormrot, Jungfru Marie nycklar, sötvedel och gökblomster förefaller alla ha ökat jämfört med 1990. Öväntat är att två

småväxta arter förefaller ha ökat, vildlin och grusbräcka. Det är mer sannolikt att de har undgått upptäckt tidigare.

För vissa arter fanns inga tidigare noteringar att jämföra med, exempelvis åkerkulla, kärrspira, kärrsälting, backviol och klockkljung. Dessa har helt enkelt förbigåtts tidigare utan notering.

Nedan ska en del arter kommenteras helt kort.

Adam och Eva. Vår tidigast blommande orkidé har minskat både på den rikaste förekomsten och försvunnit från de mer fåtaliga. En av de rikare lokalerna har hållit sin numerär. Under sista åren har arten börjat planterats ut på flera platser inom Östra Vätterbranterna.

Sankt Pers nycklar. En ny lokal upptäcktes i Gränna där den växer både i lövskog och i brynet mot betesmarken intill. Fler förekomster finns angivna inom Östra Vätterbranterna av Å o B (början av 2000-talet) men dessa har inte varit möjliga att bekräfta.

Kärrknipprot. Längre känd från en enda lokal i Skärstad men under vår inventering av våtmarker i Jönköping hittades en mycket rik lokal i ett rikkärr i Gränna (Parnassia 2015:2).

Ängsnattviol. Ett fåtal förekomster men en av dem i Gränna var förvånansvärt riklig, nästan 100 plantor och den klart rikaste jag sett i Småland. 2015

var kanske ett bra år för arten? Vore intressant att höra om artens uppträtt rikligt på annat håll i Småland.

Vityxne. En av dess få förekomster i kommunen hittades av undertecknad under Å o H 1990. Där fanns inga blommande exemplar 2015 men däremot sterila plantor (uppgift från Jonas Wäglind).

Brudsporre. Ett fynd gjordes under inventeringen och det kan vara samma lokal som upptäckts av Smålands flora.

Finnögontröst. Tre lokaler upptäcktes 1990 men av dessa finns den bara kvar på en. De övriga försvann lite senare på 1990-talet. Rikaste förekomsten i kommunen är skidbacken i Huskvarnabergen som sköts med slätter.

Fältgentiana. Minskande på flertalet lokaler och försvunnen från åtskilliga sedan 1990. Ingen art har minskat lika starkt som denna. Några få förekomster i Järnsnäs är ännu rikligt blommande på sensommaren.

Andra botaniska fynd

Stor kardborre *Arctium lappa*. Ett oväntat fynd gjordes strax norr om Ödestugu på nyblottad mark nära en gård. Arten är mycket sällsynt i västra Småland men i Jönköping finns sedan tidigare flera fynd. I Smålands flora är det senaste och närmaste fyndet vid Norra Hammars bruk 1999.

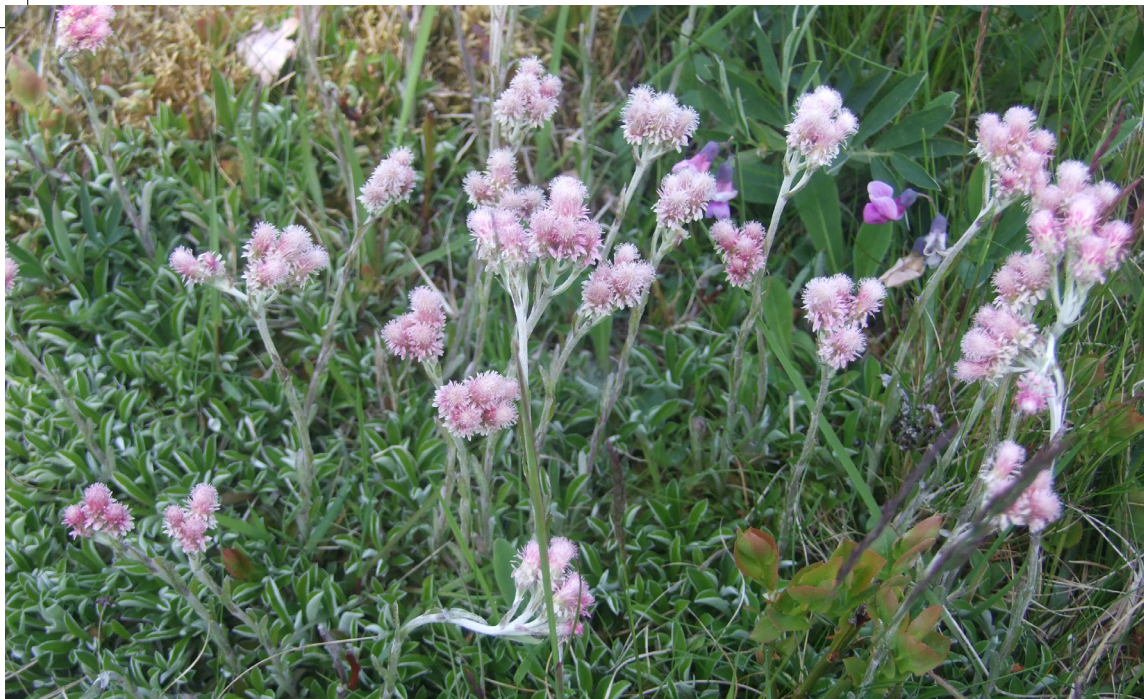
Blylaven upptäcktes vid Tubbebo i Angerdshestra redan på 1930-talet och växer alltiämt på grov asp i en beteshage. Foto: Olof Persson.

Blylav, *Degelia plumbea*. Blylaven är en suboceanisk art där förekomsterna i Sverige ligger inom höghumida trakter, västsidan av Sydsvenska höglandet är ett av landets nederbördsrikaste områden där förhållandevis många fynd finns. Artens tillbakagång är väl dokumenterad där skogsbruk och luftföroreningar är orsaker till minskningen. Den har haft status VU på rödlistan sedan 2000.

Ett av de äldsta dokumenterade fynden i landet där arten ännu fanns kvar vid en uppföljande inventering i Sverige under 1980-talet var Tubbebo i Angerdshestra. Här växte den på asp i en beteshage i en liten by mellan högmossar. I Jönköpings län var det enda före-

komsten där arten återfanns. I Jönköpings kommun hade den tidigare bl.a. påträffats i Kåperyd vid Tåberg och på Nyponkullen i Norrahammar (på ask) under 1930-talet. Det äldre fyndet i Tubbebo gjordes även det av Gunnar Degelius (upphovsnamn till blylavens latinska släktnamn!) på 1930-talet. Vårdträdet var möjligen samma vid bägge tillfällena.

Undertecknad följde upp förekomsten i början av 1990-talet och konstaterade att artens status på lokalen var gynnsam. Gran hade gallrats ur och blylaven såg ut att vara på spridning med ett 10-tal fertila bälår. På det gamla vårdträdet noterades då bland annat förekomst av flera signalarter, skinn-

Kattfoten minskar alltjämt i betesmarkerna i Jönköping men kring Örserum finns den ännu på ett flertal lokaler. Foto: Tomas Fasth.

lav *Leptogium saturninum* och aspgelälv *Collema subnigrescens*. Samtidigt informerades markägaren som var intresserad av artens fortlevnad. Sedan kom 2000-talet med vintriga stormar där Gudrun fällde blylavens värdträd. Den ihåliga aspen kunde inte stå emot stormen. Emellertid fanns fler grova gamla aspar i hagmarks-beståndet som jag fick tillfälle att undersöka 2011 men fann då enbart korallblylav *Parmeliella triptophylla*, skinnlav, dvärgtufs *Scytinium teretiusculum* samt aspgelälv på ett par stammar. Bättre lycka skulle jag ha några år senare då jag åter besökte byns asphage. Graninslaget hade ökat mycket på 20 år, betande får håller inte tillbaka granen, och förändrat karaktären. Men i kanten mot en glänta stod en asp där nordsidan av den grova stammen visade sig hysa blylaven. En

helt ny fyndplats för arten hittades i samband med våtmarksinventeringen samma år i anslutning till en större mosse i södra kommundelen.

Praktvaxskivling, *Hygrocybe splendidissima*. En rödfärgad vaxskivling som ofta syns sent på hösten hittades i Falla, Ödestugu bland många andra arter i släktet 2014. Gynnsamma säsonger som 2014 finns goda utsikter att göra fler fynd av denna art med förhållandevis få fynd i kommunen.

Rödlistans arter

Många av odlingslandskapets arter har minskat i oroande takt under senare decennier vilket avspeglas i det ökande antalet arter upptagna på rödlistan.

Bland de 50 arter som valts ut för att presentera resultatet från Jönköpings kommun återfinns 25 arter på rödlistan. Lägg därtill en handfull regionalt rödlistade arter, främst orkidéer. Urvalet till nationella rödlistan diskuteras nedan där förslag till förändringar lämnas. Det gäller både arter som är starkt minskande som borde finnas på rödlistan och sådana som har hamnat här men som med bättre kunskapsunderlag aldrig skulle ha förts hit.

Kattfot och tätört är småväxta störningskrävande arter som gynnas av bete och kreaturstramp. Att bägge minskar starkt i odlingslandskapet är alla överens om. Minskningen har pågått under flera decennier och resultatet ovan antyder ingen avtagande minskningstakt, snarare tvärtom. Det förefaller gåtfullt att kattfot ännu inte är rödlistad med sin starka minskningstakt. Att arten ännu är allmän traktvis i landet är ett faktum men Jönköpings län är säkert inte det enda i landet där trenden är starkt negativ. Det är mycket troligt att trakterna med minskning är fler än där dess status är oförändrad. Alternativa växtplatser för kattfoten finns på klipptorrängar där konkurrensen är liten och detta kanske är skälet att arten anses utom fara. För tätörten finns en alternativ biotop i rikkärr men även här är igenväxningen ett påtagligt problem. Ofta har sådana kärr en historisk hävd med både slåtter och bete där arter kunnat leva vidare en tid efter hävdens upphörande.

Sommarfibbla, slåtterfibbla och klasefibbla är alla arter med bladrossett som undgått lien då ängsmarker dominerade odlingslandskapet. Samtidigt är de beroende av ljus och hävd som håller grässvålen lågvuxen och igenväxningen på avstånd. Är de minskande såsom deras status på rödlistan antyder? Möjligt men bara en liten antydning om detta i Jönköping och enbart för slåtterfibblan. Solvändan som är allmän i öster uppvisar inte heller någon minskning som skulle föranleda en rödlistning. Slåttergubben är likaså en rosettstrateg som är vanlig på många håll i kommunen men har av allt att döma ändå minskat sedan 1990. Lika mycket har även granspira minskat men överraskande var en ny lokal i NO (Drevseryd, Ölmstad). Nyupptäckta lokaler bättrar på statistiken. Till de starkast minskande arterna hör jordtistel, backsmörblomma, lopp- och ängsstarr. Arter som alltså är knutna såväl till torräng som till källpåverkad fuktäng. Till de mest tvivelaktiga arterna som nyligen tillförts rödlistan hör borsttåg. Ingen märkbar minskning att döma av siffrorna och den förekommer allmänt i väster där den även uppträder i färska körspår i skogen vilket det skapas mängder av i spåren efter skogsmaskiner. Att arten hamnat på rödlistan kan bara bero på bristande underlag från dessa botaniskt fattiga och mindre besökta marker.

Slutord

Mycket tyder på minskande arealer av gräsmarker i landet, både som följd av att mjölkgårdar läggs ner i snabb takt med minskande antal betesdjur. Men många gårdar övergår till köttdjur vilket ofta borgar för bättre bete på naturliga gräsmarker. Siffrorna över naturliga gräsmarker i Jönköping pekar inte på någon minskning, snarare tvärtom. Av närmare 1000 besökta objekt var det bara ett 20-tal (2-3 %) som föll bort på grund av igenväxning, gödsling eller avverkning. EU-inträdet har säkert bidragit med lönsamheten även om reglerna har missgynnat små gårdar de senaste åren. Många markägare lånar in betesdjur eller håller ett litet antal djur på gården som ett fritidsbruk. Närheten till Jönköping gör att man kan ha ett heltidsjobb i staden och ändå bo kvar hemma på gården. Jordbruksverket som sitter i Jönköping har här åtskilliga studieobjekt på nära håll. Mängden handelsgödsel som sprids i naturbetesmarkerna har minskat. Marker som förut gödslats har i takt med utnagringen kunnat återfå en del av floran av mer småväxta arter.

Detta är ingen vetenskapligt underbyggd uppsats där undersökningen bygger på oantastligt objektiva metoder. Men den stora mängden undersökningsobjekt som ingår och likheten med föregående inventering för 25 år sedan gör ändå siffrorna vederhäftiga.

Fotnot

Övriga inventerare i kommunens NVP för gräs- och våtmarker var Christina Claesson, Jenny Wendel, Olof Persson och Fredrik Larsson. Leif Andersson som ansvarade för Ä o H 1990 har även denna gång chefat. Från kommunen har Dag Fredriksson varit kontaktperson.

Referenser

- Edqvist, M. & Karlsson, T (red.). 2007: Smålands flora. SBF-förlaget.
- Fasth, T. m fl 1992: Ängs- och hagmarker i Jönköping kommun. Länsstyrelsen 1992:1
- Gustafsson, M. 2012: Skyddsvärda träd i Jönköping kommun. Länsstyrelsen medd nr 2012:08
- Knutsson, M. & Wikström, L. 2009: Naturvårdsprogram för Jönköping kommun.
- Löfgren, O. & Moberg, R. 1984: Oceaniska lavar i Sverige och deras tillbakagång. Naturvårdsverket rapport. SNV pm 1819.
- Pro Natura 2015: Uppföljning av gräsmarker och våtmarker i Jönköping kommun. Jönköping kommun hemsida.

Tomas Fasth, Högemålen2, 563 91 Gränna.
E-post: tomasfasth@telia.com

Tre intressanta fynd 2016

▪ Per och Sonja Darell

Strandjordtunga, *Geoglossum littorale*
Rödlistad som EN 2015

Året 2016 har varit ett gott år för strandjordtunga, då den växer på flacka, blottade sandiga, grusiga stränder vid oligotrofa sjöar med varierande vattenstånd. Strandzonen skall troligen vara exponerad under lång tid vid lågvatten. Den torra sommaren i år har gett den goda förutsättningar. Den växer tillsammans med strandpryl *Plantago uniflora*, vilken den anses vara associerad med. Mycelet, som har iakttagits i strandprylens rötter, kan ha mycket lång livslängd, flera decennier eller mer. Mörk blodvaxskivling *Hygrocybe phaeococcinea* uppträder ibland där strandjordtungan växer. Vi fann den i Stråken nära strandjordtungan (se bild).

Svampen är mattsvart, liten, 1- 3 cm stor och klubblik. Den är mycket svår att upptäcka, man får verkligen böja sig ner, helst krypa för att upptäcka den. Vi använde pannlampa vid skymningen när vi letade i sjön Stråken i Alvesta och Växjö kommuner, vilket visade sig vara en lysande metod.

Så vitt man vet begränsas förekomsten till Kronobergs och Jönköpings län i Sverige. I Danmark förekommer den

Mörk blodvaxskivling *Hygrocybe phaeococcinea*.
Foto: Per Darell.

idag på en lokal. I övrigt är den inte känd från andra delar av Sverige eller världen. De smäländska länen har därför globalt ansvar för svampen. Arten kan vara förbisedd då den är svårupptäckt och populationerna varierar år från år. Enligt Artportalen har den påträffats i sju sjöar i Sverige. I år förekom den rikligast vid sjön Stråken med närmare tusen fruktkroppar. Stråken, som är en reglerad sjö, har under flera år haft vidsträckta blottade stränder.

Miljö för strandjordtunga. Foto: Per Darell.

Strandjordtunga. Foto: Ulf Jansson.

På fyra av lokalerna har den inte påträffats vid eftersök, se nedan:

Hokasjön 1993 ej återfunnen 2009 och 2016

Saljen 1994 och 2009 ej återfunnen 2013

Furen 1993 ej återfunnen 2009

Bolmen 1995 ej återfunnen 2009

Rottnen 2009, 2009, 2012, 2013 och 2016

Stråken 2009, 2015 och 2016

Madkroken 2015 och 2016

Tärticka, *Inonotus dryadeus*
Rödlistad som VU 2015

Tärtickan är hattbildande och är en ettårig stor svamp (upp till 40 cm bred). Som ung har den vätskedroppar, gulbruna "tårar", på ytan av svampens tillväxtzon. Den växer på basen av grova ekar och förekommer framför allt i sydöstra Sverige. Den är sällsynt i de inre delarna av landet. Det var därför ett intressant fynd vi gjorde i en hagmark öster om Kalvsvik i Kronobergs län. Annchristin Nyström mikroskopade tickan och godkände fyndet. Det kan vara första fyndet i Kronoberg. Ett tidigare osäkert fynd gjordes i år i Toftaholmsskogen, Dörarp.

Tärticka. Foto: Per Darell.

Rutlåsbräken från Höghultsström. Foto: Per Darell.

Rutlåsbräken, *Botrychium matricariifolium*

Rödlistad som VU 2015

Vid besök på en kursgård i samband med att Tankarnas Trädgård hade sommarläger tittade vi på florán runt Höghultsström, Åseda. Jag var inbjuden för att prata om skogsbruk i Sverige. Det var en spännande miljö med ett an-

gränsande skogsreservat, med bland annat tallört *Monotropa hypopitys*, korallrot *Corallorhiza trifida* och grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*. På upptäcktsfärd i trädgården gick vi till skogskanten. Där i kanten på en stor grop, som uppstått efter man eldat, fann vi 18 plantor av rutlåsbräken. Man hade också klippt gräset runt gropan. Rutlåsbräken förekommer på ett fåtal lokaler i Småland och ofta i ett litet antal på varje plats.

Litteratur

Johansson, N. 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av strandjordtunga (*Geoglossum littorale*). Naturvårdsverket Rapport 5529.

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta. E-post: per.darell@netatonce.net

En käck maskros dök upp i Småland

▪ Tommy Nilsson

Maskrosfloran i Växjötrakten är en av de mest väldokumenterade i landskapet. Detta beror till stora delar på Bernard Saarsoos omfattade studier under flera decennier. Han jobbade då som läkare i staden och hade egna maskrosodlingar i vilka han drev fram såväl kända- som okända arter. På senare år har också andra apomiktiskt intresserade botanister följt upp det tidigare arbetet och gjort en del spektakulära

nyfynd; till exempel var glansmaskros *Taraxacum nitidum* ny för landskapet när den upptäcktes i en gräsmatta i centrala Växjö (Nilsson, 2012).

I början av maj i år gjorde författaren en heldagsexkursion till Växjötrakten för att, helt förutsättningslöst, försöka hitta litet nytt och fylla luckor. Det visade sig bli en lyckad dag med ett flertal fina fynd på flera lokaler i

Tjeckmaskros *Taraxacum crassum*. Foto: Tommy Nilsson.

staden och dess närmaste omgivning, vilket kan ses som en påminnelse om att maskrosfloran fortfarande till stora delar är okänd och alltid full av överraskningar för ett öppet sinne.

I en vallkant, RT 90: 6312551, 1438587, i Kronoberg, utanför Växjö, växte tjeckmaskros *Taraxacum crassum* som dittills, i landet, bara varit känd från Skåne, Blekinge och Halland. Arten beskrevs så sent som några år in på 2000-talet (Öllgaard, 2003) och kan vara förbisedd. Bestämningen är bekräftad av den rutinerade taraxakologen Håkan Wittzell, Lund, som har god vana av arten från ett flertal lokaler i just Skåne och Blekinge.

På Växjölokalen fanns bland andra också blek bryggmaskros *T. sublongisquameum*, fynmaskros *T. subleucopodum* och Theodors maskros *T. theodori*.

Referenser

- Öllgaard, H. 2003: New species of *Taraxacum*, sect. *Ruderalia*, found in Central and Northern Europe. *Preslia*, Praha, 75: 137-164.
- Nilsson, T. 2012: Valda maskrosfynd i Småland 2007-2012. *Parnassia* 25:S1: 1-45.

Tommy Nilsson, Villagatan 8, 570 80 Virserum. E-post: tommy@virserum.com

Senblommande nässelsnärja

Stig Johnsson, Grimslov, rapporterar en senblommande nässelsnärja *Cuscuta europaea* från sin trädgård. Arten är ursprungligen inplanterad, men dyker årligen upp spontant på olika ställen, och på olika värdväxter. ”På sensvåren i år fann jag unga plantor av nässelsnärja i trädgården, en bit ifrån min humle. Jag flyttade då nässelsnärjan till humleroten. Snärjan kom snart att sno sig

runt humlen och efter ett tag började den blomma. Så har den gjort hela sommaren och ända in i slutet av oktober. Den har följt med humlen upp till 2,3 meters höjd, och har sugit näring ur värdplantan som till slut började vissna. Mängder av frökapslar fanns kvar på nässelsnärjan när den till slut gav upp efter den första frosten.”

Blommande nässelsnärja på humle, den 24/10 – 2016. Foto: Stig Johnsson.

Årsmötet i Loftahammar

▪ Åke Widgren

Årsmötet 2016 hölls den 9-10 juli i Loftahammar i nordligaste delen av Västerviks kommun. Årsmötesförhandlingarna, med 10 närvarande medlemmar, skedde utomhus i behagligt försommarväder på Stures bageri strax intill vandrarhemmet där de flesta av oss var inbokade. En ny styrelsemedlem, Uno Pettersson, valdes som ersättare för Måns Faxén som lämnat styrelsen.

Eftermiddagens exkursion gick under Mats Hallings ledning med båt till Stådsholmen, en av de yttersta öarna i Gryts skärgård, där vi under en några timmar lång rundvandring förutom vanliga skärgårdsarter fick se växter som ängsskära *Serratula tinctoria* och ängsnattviol *Platanthera bifolia* subsp. *bifolia* (båda rödlistade som nära hotad). Bland hällarna fanns ett par rejäla bestånd med ett björnbär som preli-

Årsmöte på Stures bageri i Loftahammar. Foto: Tommy Merkert.

Bredbrämad bastardssvärmare *Zygaena lonicerae* (rödlistad som nära hotad) var en av flera fjärilsarter som sågs under söndagen. Foto: Conny Askenmo.

minärt verkar vara äkta hallonbjörnbär *Rubus pruinosis*. Det har på senare år visat sig att det mesta som tidigare kallats hallonbjörnbär är olika tillfälligt uppkomna hybrider mellan olika arter av krypbjörnbär och hallon, men de här buskarna är mycket lika de som finns på artens typlokal Örö. För tillfället är hallonbjörnbär klassat som starkt hotat på rödlistan. I en lagun på öns södra del växte rikligt med havsnajas *Najas marina* och skaftsärv *Zannichellia palustris* var. *pedicellata*. Andra mindre vanliga växter var klibbglim *Silene viscosa* och smålånke *Callitriche palustris*. Vår skeppare Göran Stenberg berättade om Städsholmens historia och på tillbavägen fick vi även höra om hur han för några år sedan fick se en björn på en av

de små öarna. En del människor hade minst sagt varit skeptiska till historien, men när det visade sig att björnen hade setts på fler ställen i närheten blev berättelsen fullt rimlig. Någon så spektakulär zoologisk upplevelse bjöds vi inte på, men en kungsfiskare dök upp i Hallmare hamn innan vi gav oss iväg. Även havsörn kunde beskådas från båten.

Väl tillbaka i hamnen i Hallmare hittade vi genast ett par buskar av flikros *Rosa balsamica* och ytterligare ett bestånd med hallonbjörnbär. Flikros är rödlistad som nära hotad, men är säkert förbisedd. I vissa trakter i Blekinge och östra Småland är den inte alls ovanlig. På väg tillbaka mot Loftahammar stannade vi även till på Hallmare gård, där Mats Hallings son Simon bor. Gårdsmiljön och hagmarkerna vid gården bjöd på några trevliga fynd, bland annat flera buskar av flikros och lindblomsbjörnbär *Rubus mortensenii*. Att lindblomsbjörnbär skulle påträffas var oväntat. Arten är visserligen känd från några få lokaler i norra Kalmar län, men alla uppgifter är från 1900-talets första år. Vid gården fanns dessutom även knippbjörnbär *Rubus fasciculatus* (i vid bemärkelse, artens avgränsning är något oklar) som är en stor sällsynthet i Småland med ett par aktuella lokaler i Västervik.

Dagen avslutades med en middag på Sjökrogen i Loftahammar. Efter middagen gick några av oss en promenad i området öster om gästhamnen. Återigen hittade vi flikros (ständigt denna flikros!), sydspärgel *Spergula arvensis*

Klibbglim på Städsholmen. Foto: Tommy Merkert

subsp. *arvensis* (nära hotad) och kavelhirs *Setaria viridis* (nära hotad). På en blöt strandäng hittade vi norskstarr *Carex mackenziei* och slokstarr *Carex pseudocyperus*.

Upplägget var likadant som 2015 i Em-maboda, vilket innebar att söndagen ägnades åt floravakteri. Under förmiddagen var vi uppdelade i två grupper. Några av oss åkte till området kring Aleglo, strax utanför Loftahammar. Första stoppet var vid en gammal lokal för vit kattost *Malva pusilla*. Någon sådan kunde inte hittas, men i gengäld påträffade vi en ny lokal för lungrot *Blitum bonus-henricus* (sårbar). Nästa lokal som besöktes var två hagmarker strax öster om Aleglo, där det tidigare funnits ljungsnärja *Cuscuta epithymum*. Inte heller denna gick att återfinna, men däremot fick vi se rikligt med backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos* (nära hotad) ljus solvända *Helianthemum nummularium* subsp.

nummularium (nära hotad) och ett par buskar av flikros. Den andra gruppen, ledd av Mats Halling, åkte norrut till byn Snörum, där de lyckades hitta ljungsnärja på en gammal lokal, samt luktsmåborre *Agrimonia procera* (nära hotad). Som bonus fick de även se en apollofjäril *Parnassius apollo*.

Efter att de båda grupperna samlats för lunch i Tindered åkte alla gemensamt till de närbelägna sjöarna Fullbosjön och Vindommen, nära gränsen mot Östergötland, för att återbesöka ett par lokaler för revsvalting *Baldellia repens* (sårbar). Vid Fullbosjön fick alla avnjuta arten i full blom. Vi kunde räkna till uppskattningsvis 350 plantor vid sjöns norra sida. Vid den närbelägna Vindommen återfanns revsvalting på ytterligare en känd lokal, med 25 plantor, men även slätterfibbla *Hypochaeris maculata* (sårbar) och lindblomsbjörnbär noterades. Dagen avslutades med björnbärsstudier vid Tjustad i Ukna socken, där ett bestånd av uknabjörnbär *Rubus pseudopallidus* var den stora begivenheten. Artens världsutbredning inskränker sig till ett begränsat område inom Ukna och Västra Eds socknar i Västerviks kommun.

Sammanfattningsvis tycker jag att vi hade två mycket lyckade och givande dagar där framförallt mängden av blommande revsvalting vid Fullbosjön imponerade.

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32
Karlskrona. E-post: cotula@gmail.com

Föreningsinformation

Exkursion till Holmaskogen i Berg socken

Öster om väg 30 mellan Växjö och Lammhult ligger Holma som är en av länets högst belägna byar. På en fuktig sluttning med rörligt grundvatten sydväst om byn finner man den säregna Holmaskogen med ädellöv och rik markvegetation på basiskt underlag. Här växer arter som är sällsynta eller saknas i övriga delar av länet. På våren finns här täta bestånd av blåsippor som sedan följs av lungört, tandrot, trolldruva, vispstarr, sårlåka, storrams, skärmstarr, skogssäv, tvåblad, kärrfibbla, dvärghäxört, rödblåra och springkorn. Även lav- och mossfloran är imponerande med bl. a. lunglav, havstulpanlav och tre arter av fjädermossa. Området har helt nyligen upptäckts av botanister och hyser förmodligen flera intressanta arter. Nämnas kan också att insektsfaunan är mycket rik, speciellt vad gäller nattfjärilar däribland två sällsynta mätare som lever på springkorn. Vid den här tiden hoppas vi få se de flesta av vårarterna samt försommarfloran som kan vara välutvecklad om vädret har varit gynnsamt.

Samling sker på Norrtullsparkeringen i Växjö kl. 09:00 eller vid Holmaskogen kl. 10:00. Vi räknar med att hålla till i skogen 2-3 timmar inklusive fika. Om intresse finns kan vi också besöka någon annan lokal i närheten.

Vägbeskrivning:

Från Växjö tar man väg 30 norrut. Efter ca 30 km tar man till höger vid gul skylt "Holma". Då man kört igenom större delen av byn följer man en skylt till höger (söderut) mot Nyeträde. Efter ca 400 meter delar sig denna väg och där kan man parkera. Därifrån ser du Holmaskogen alldeles öster om dig.

Kontaktperson: Uno Pettersson, 070-5885614, uno_p@hotmail.com

Årsmöte 2017 i Aneby och Tranås

Årsmötet planeras till helgen 8-9 juli och ska hållas i Aneby och Tranås kommuner. Mer information kommer på hemsidan under våren, men boka in datumet redan nu.

Råd till författare

Parnassia utkommer maj och december. Artiklar och notiser bör skickas senast 1 april respektive 1 november för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder - teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg.

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktörer:

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar. Tel 0480 - 251 89.

E-post: tomas.buren@netatonce.net

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona. Tel 0455 – 31 17 41.

E-post: cotula@gmail.com

Nicklas Strömberg, Sågverksvägen 10, 570 84 Mörlunda. Tel 070 - 205 49 78

E-post: nicklas@syrenbacken.se

Äldre nummer av *Parnassia* säljes

Äldre nummer av *Parnassia* (år 1992–2014) säljes för 15:-/styck. Hela sviten (36 häften) kostar 350:-. Av några nummer finns bara ett fåtal exemplar kvar.

Från år 1988–1991 (8 nummer) finns få nummer kvar och de säljes endast i hel svit för 100:-. Kostnader för porto och emballage tillkommer.

Beställ hos Margareta Edqvist, tel. 0380 - 106 29.

E-post: margareta.edqvist@telia.com

www.smalandsflora.com

Sid 21

Tomas Fasth - Gräsmarker i Jönköping - en återinventering av ängs- och hagmarker 2015

Sid 39

Per & Sonja Darell - Tre intressanta fynd 2016

Sid 42

Tommy Nilsson - En käck maskros dök upp i Småland

Sid 44

Senblommande nässelsnärja

Sid 45

Åke Widgren - Årsmötet i Loftahammar

Sid 48

Föreningsinformation